

ШПАК Артем,

здобувач вищої освіти третього курсу
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Науковий керівник:

РЕЗВОРОВИЧ Кристина,

кандидат юридичних наук, завідувач
кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ЕКСПЕРТИЗА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У цивільному процесі нерідко виникають питання, для вирішення яких потрібні спеціальні пізнання у різних галузях науки, техніки, мистецтва, ремесла. Наприклад, такі знання потрібні в категорії справ, пов'язаних з оскарженням угод, у зв'язку з необхідністю встановлення знаходження особи, яка вчинила правочин у момент її вчинення в стані, не здатному усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, а також в інших станах.

Найчастіше такі справи пов'язані з дозволом прав на майно між спадкоємцями за заповітом та іншими правовласниками. Далеко не у всіх випадках особа, угода оспорюється, за життя перебувала на обліку у психоневрологічному диспансері чи наркологічному диспансері. Проте, сама собою ця обставина не є підставою вважати, що особа при цьому не усвідомлювала значення своїх дій, керуючись ними у всіх випадках під час укладання угод. Експертизи у таких справах, що призначаються, є посмертними. Підстави позову за такими категоріями справ пов'язані, як правило, з припущеннями позивача про те, що особа вживала лікарські засоби або страждало захворюваннями, що перешкоджають адекватній поведінці, роблячи таку особу безвільною чи не що розуміє наслідки вчинених ним угод. Ці доводи позивача спричиняють необхідність вивчення та аналізу медичної документації, а також з'ясування та сукупної оцінки інших обставин, що характеризують поведінку особи в юридично значущому періоді. Враховуючи, що суди не мають спеціальних знань у галузі медицини, керуючись ст. 108 ЦПК України, судами призначаються експертизи. [1]

Тут варто зазначити, що фахівці-експерти в цій галузі для випадків, коли за життя особи не встановлено психіатричних діагнозів, які вказують на необхідність проведення комплексної психолого-психіатричної посмертної судової експертизи.

Так, слід зазначити, що висновки експертів щодо суті є версією, але версією фахівців у цій області, у зв'язку з чим це має значення для суперечок з даної категорії справ. Крім того, встановити істину у справі, крім висновку експертів, не представляється можливим, оскільки, як правило, сторони у справі залучають допиту свідків, свідчення яких суперечать один одному.

Тим часом підсумковий висновок – висновки експертів не завжди відповідають критерію достовірності. Враховуючи, що висновки експертів з таких категорій справ, тобто висновки про те, чи знаходилася особа в стані, не здатному усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними у юридично значущий період, неминуче носять суб'єктивний характер, особливо у відсутність встановленого за життя психіатричного діагнозу, то такі висновки, хоч і є експертною думкою, все ж таки навряд чи їх можна віднести до однозначно достовірним. Тим часом від таких висновків залежить доля суперечки, що іноді суттєво відбивається на законних інтересах громадян, які беруть участь у справі. [2, с.37

Наприклад, після смерті самотнього літнього громадянина, особа, яка отримала за заповітом або за законом квартиру цього громадянина, та продає її третім особам. А згодом деякий час з'являється інший спадкоємець, якому раніше цей самотній громадянин похилого віку заповідав свою власність. І така особа, вважаючи, що померлий громадянин похилого віку не усвідомлював значення своїх дій і не міг керувати ними, бо страждав різними захворюваннями (що, втім, характерно, для людей похилого віку) звертається до суду з вимогою про визнання права власності на квартиру за собою у порядку наслідування. У цій суперечці у разі задоволення вимог страждає найбільше третя особа, яка набула такого майна. Не торкаючись питання сумлінності позивачів та наявності мотивів для зміни своєї волі у померлої особи, зазначимо, що фактично вирішення такої суперечки залежить саме від висновку експертів, фахівців даної галузі, тобто все ж таки суто суб'єктивного думки. Особливо в таких випадках, коли йдеться про тому, що померлий громадянин ніколи за життя не мав психіатричних діагнозей. Такі суперечки нерідкі в судовій практиці.

Ключовою помилкою у призначенні експертизи є формулювання та постановки питань, перед експертом. Сторони цивільного процесу та суд повинні чітко формулювати питання перед експертом це основне правило у судовій експертизі. Через неграмотне формулювання та постановку питань, гарного результату дослідження нічого очікувати. На практиці проведена експертиза виявиться марною, оскільки експерт не відповість на низку поставлених питань. А об'єкти експертизи можуть бути знищені в рамках проведення дослідження та відновити їх буде неможливо. Також слід звернути увагу на складності, пов'язані з неправильним вибором коштів, які найчастіше виражаються у цьому, що боку представляють чи зовсім неправильні матеріали для експертної оцінки, або подають матеріали у недостатній кількості, враховуючи той факт, що мінімальне та максимальна

кількість матеріалу, що надається законодавством не встановлено. [3, с.88]

Щоб не допустити помилок під час проведення судової експертизи, необхідно дотримуватись наступних кроків, починаючи з самого планування експертизи: ознайомитися та вивчити джерела, з яких були отримані дані для проведення експертизи, оцінити обсяг необхідної інформації щодо цього процесу; виявити угоди, які були укладені не відповідно до умов ринку. На даному етапі ретельно простежуються договори купівлі-продажу майна. Також експерту слід розглянути ті угоди, що спричинили придбання майна; вивчити та оцінити отримані результати.

На наш погляд, повноцінне дослідження експертного висновку є частиною судового процесу, і повна всебічна оцінка експертного висновку, як окремо, так і в сукупності з іншими доказами, аналізом їх достатності та взаємного зв'язку, відповідності кожного з доказів вимогам закону, а разом – на достовірність висновків, веде до справедливого та законного рішення у справі. Для цілей повторного призначення експертизи рекомендується також представляти інші докази, раніше не подані стороною та що вимагають нарівні з іншими докази експертної оцінки в їхній сукупності. Результати повторних експертиз, найчастіше відрізняються від результату первинної експертизи, що змінює перебіг цивільної справи та результат її розгляду.

Список використаних джерел:

1. Цивільний процесуальний кодекс України. Відомості Верховної Ради України: кодекс від 18.03.2004, редакція від 01.04.2016 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 13.11.2021)
2. Ходанович В.О. Судові експертизи в цивільному судочинстві України. Сучасні проблеми криміналістики: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю з дня народження доктора юридичних наук, професора В.П. Колмакова. Одеса : Юридична література, 2013. С. 326–329.
3. Заяць О., Скриньковський Р. Проблемні аспекти участі експерта у цивільному судочинстві України. 2019. № 9. С. 3001-3011.
4. Круть О.В. Щодо рецензії на висновок судового експерта та правомірності її використання в судочинстві. Адвокат. 2018. № 2. С. 37.